

Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Dönüşüm

5 Yaşın Zorunlu Eğitim Kapsamına Alınması

H. Sümeyra Bilici Albayrak

Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Dönüşüm: 5 Yaşın Zorunlu Eğitim Kapsamına Alınması

Ö Z E T

Okul öncesi eğitim çocukların gelişim alanlarının desteklenmesi, ilkokula ve akademik hayata hazırlanmaları, sosyalleşmeleri, yaşamlarındaki risk faktörlerine karşı koruyucu etken olması ve varsa özel eğitim ihtiyaçlarının tespit edilerek yönlendirilmeleri bakımlarından önemlidir. Dezavantajlı bölgelerdeki ve/ya risk altındaki çocukların zorunlu eğitim çağı olan ilkokula başlamadan önce okul öncesi eğitime erişmeleri, erken müdahale imkanı ve fırsat eşitliği sağlamaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de 5 yaş için okullaşma oranları artmış olsa da 3-6 yaş genelinde okullaşma oranları istenilen düzeyde değildir. Kurum sayısının yetersiz olması, eğitimin ücretli olması, coğrafi olarak dezavantajlı bölgelerdeki ulaşım sorunları, toplumun genelinin ve özellikle ailelerin okul öncesi eğitime bakış açıları, Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında olmayan okul öncesi eğitime katılım oranlarının düşük olmasının nedenleri arasındadır. Okullaşma oranlarının yükseltilmesi ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınmasına yönelik kararlar alınmakta ve çalışmalar yapılmaktadır. Bu politika notu, Türkiye’de okul öncesi eğitimin mevcut durumunu istatistiksel veriler eşliğinde ortaya koymayı, 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınmasına ilişkin öngörülerini literatür ışığında tartışmayı ve önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, zorunlu eğitim, okullaşma, 5 yaş, eğitim.

Atıf: Bilici-Albayrak, H. S. (2023). *Türkiye’de zorunlu eğitimde dönüşüm: 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması*, (Politika Notu: 2023/54). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A

H. Sümeysa Bilici Albayrak, Boğaziçi Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” teziyle yüksek lisans öğrenimini tamamladı. Marmara Üniversitesinde aynı alanda doktora öğrenimine devam etmektedir. Özel bir eğitim kurumunda iki yıl anaokulu öğretmeni olarak çalıştıktan sonra 2017 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Araştırma alanları arasında okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişim, sosyal problem çözme ve ekran kullanımı bulunmaktadır.

İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

Bu Politika Notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır.

EPAM; Türkiye’de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Giriş

Okul öncesi dönem, gelişimin temelini oluşturduğu 0-6 yaş kapsamaktadır. Bu dönemde büyüme ve gelişme yaşamın diğer dönemlerine kıyasla oldukça hızlı ve yoğundur (Kumar ve Giri, 2019). Toplumsallaşma, sosyalleşme ve sosyal ortama uygun davranabilme gibi en temel insani becerilerin bu dönemde sağlıklı bir şekilde deneyimlenmesi gerekir. Okul öncesi dönemde edinilen bilgi ve becerilerin kalıcı olduğu, etkilerinin gelecek yıllara taşındığı bilinmektedir (Bredenkamp, 2015; Lake ve Chan, 2015). Dolayısıyla bu dönemde alınan nitelikli bir okul öncesi eğitim (OÖE) gelişimin temelini sağlam atılmasını sağlamaktadır.

OÖE temel gelişim alanlarını desteklediği gibi çocukların akademik hayata hazırlanmalarını da kolaylaştırmaktadır (Yazar ve Köse, 2014). Bununla birlikte dezavantajlı yaşam koşullarına ve risk faktörlerine sahip ailelerden gelen çocukların hayata daha eşit bir başlangıç yapabilmelerinde OÖE'nin katkısı büyüktür; çünkü OÖE fırsat eşitliği de sağlamaktadır (Anderson vd., 2003; Bredenkamp, 2015; Özer, Gençoğlu ve Suna, 2020). Özel gereksinimi olan çocuklar da benzer

şekilde OÖE'ye katılmaları halinde erkenden tespit edilme, tanı alma ve özel eğitime yönlendirilme avantajlarına sahip olur (Bakkaloğlu vd., 2018). OÖE alan çocukların bu eğitimi almayanlara kıyasla ilkokula hazırlık düzeyleri (Bakken, Brown ve Downing, 2017), genel akademik başarıları (Kumar ve Giri, 2019; Türkkaş-Anasız, Ekinci ve Anasız, 2018) ve yükseköğretime devam etme oranlarının daha yüksek olduğu (Ansari vd., 2019; Gorey, 2001; Jaganath vd., 2015); işsizlik, suçla karşılaşma ve yoksulluk oranlarının ise daha düşük olduğu (Gorey, 2001) görülmektedir. OÖE'nin hem bireysel hem de toplumsal katkıları dikkate değerdir.

Nitelikli bir OÖE hizmetinin yaşam boyu olumlu etkileri olduğu açıktır. Türkiye'de OÖE'nin zorunlu eğitim kapsamında olmaması söz konusu avantajlardan faydalanılmasında bir eşitsizliğe yol açmaktadır. OÖE'nin en azından 5 yaş için zorunlu ve ücretsiz olması, 3-4 yaş için farkındalık çalışmalarının çeşitlendirilerek artırılması eğitim politikalarında atılacak önemli adımlar arasında ilk sıralarda olmalıdır. Bu kapsamda T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe

Başkanlığı tarafından hazırlanan 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında (2022) 5 yaşta okullaşma oranının %90’a ulaşması, 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması, yeni anaokulu ve anasınıflarının açılması, kırsal kesimde sınıf açılması için gereken 10 öğrenci koşulunun 5’e indirilmesi ve OÖE’nin niteliğinin artırılması hedeflenmektedir. Söz konusu hedefler Türkiye’de OÖE’nin durumuna ilişkin istatistiksel veriler ve güncel literatür eşliğinde değerlendirilmiş ve öneriler sunulmuştur.

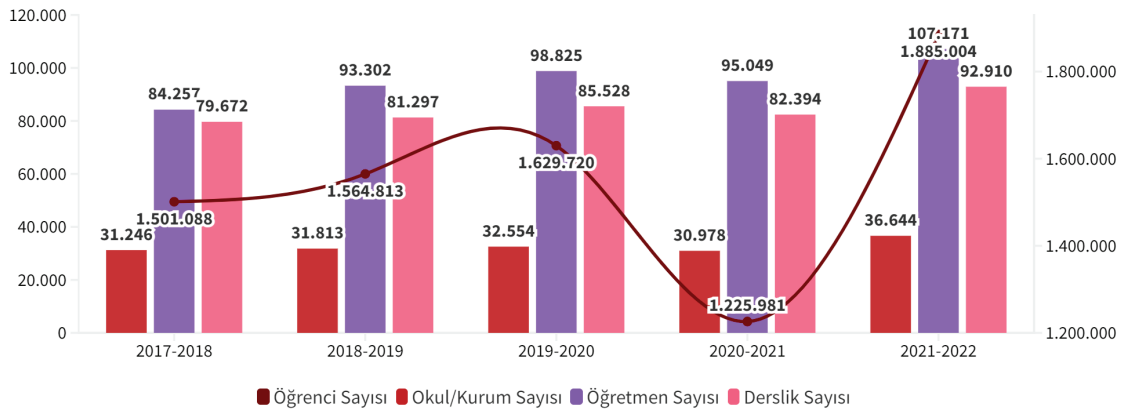
Sayısal Verilerle Okul Öncesi Eğitim Kurumları

OÖE, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından öncelik verilen konulardan biridir. 20. Millî Eğitim Şûrası’nda (MEB TTKB, 2021) OÖE’nin yaygınlaştırılmasına ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik kararlar bulunmaktadır. Beş yaşta okullaşmanın %100’e ulaşması, OÖE kurumlarına okul öncesi öğretmenliği lisans programlarından mezun olan öğret-

menlerin atanması, dezavantajlı gruplara yönelik erişimin kolaylaştırılması, OÖE’nin önemine ilişkin farkındalık çalışmalarının artırılması ve nicelikle birlikte niteliğin de düşürülmesi bu kararlar arasındadır.

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanan Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim Belgesi 2022-2023 eğitim öğretim yılı için henüz paylaşılmadığından 2021-2022 eğitim-öğretim yılından itibaren son beş yılın OÖE’ye ilişkin çeşitli istatistiksel bilgileri Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3’te derlenmiştir.

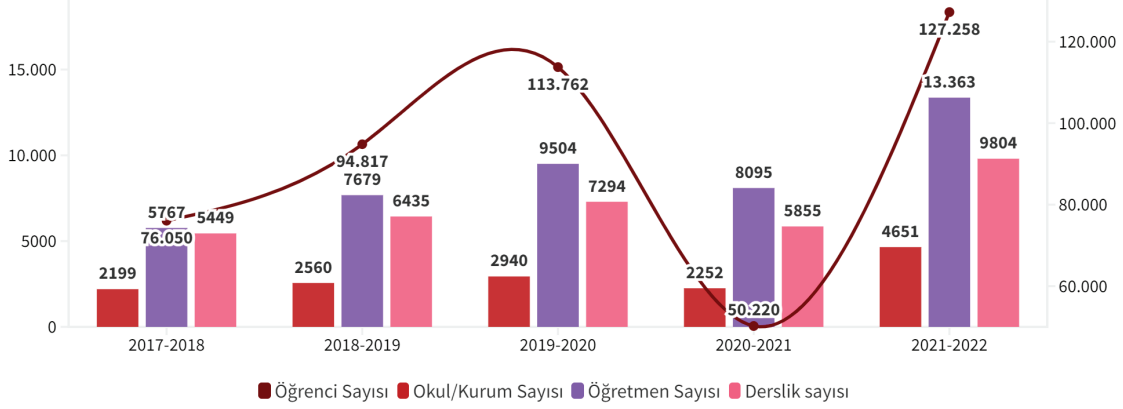
2020-2021 eğitim-öğretim yılı verilerinde görülen düşüş COVID-19 salgınından kaynaklanmaktadır. Bu senenin haricinde; okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayılarında düzenli bir artış olduğu görülmektedir. MEB’in Millî Eğitim İstatistiklerini paylaştıkları Dokümanlarda “Toplum Temelli Kurumlar” olarak nitelendirilen Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı kurslar, belediye kreşleri ve dernek kreşleri de toplam sayıya dahildir.

Şekil 1. Okul Öncesi Eğitimde Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayılarının Yıllara Göre Dağılımları (2017-2022)*

Kaynak: MEB, 2017/'18-2021/'22.

*Şekildeki veriler resmi ve özel OÖE kurumlarına ilişkin bilgilerdir.

Şekil 2. Toplum Temelli Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Ait Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayılarının Yıllara Göre Dağılımları (2017-2022)

Kaynak: MEB, 2017/'18-2021/'22.

Toplum temelli kurumların ve dersliklerinin sayısının, bu kurumlarda hizmet alan öğrenci ve çalışan öğretmen sayılarının düzenli olarak arttığı (COVID-19 nedeniyle istisna olan 2020-2021 eğitim-öğretim yılı dışında) görülmektedir. Sayılarda, özellikle son zamanlarda, dramatik bir artış olmuştur. Bu artışın bir etkeni COVID-19 nedeniyle yaşanan düşüş sonrası normale dönüş süreci ile ilgilidir. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında OÖE'ye katılan öğrencilerin neredeyse %7'si toplum temelli kurumlardan hizmet almaktadır; OÖE hizmeti veren kurumların %12'si ise toplum temelli kurumlardan oluşmaktadır (bkz. Şekil 1 ve Şekil 2). Toplumda karşıladığı OÖE ihtiyacı dikkate alındığında söz konusu kurumların, resmi ve özel OÖE kurumlarına eş değer şekilde değerlendirilmeleri, denetlenmeleri ve iyileştirilmeleri gerektiği söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuk nüfusu yıllar içinde kritik bir artış göstermemiştir (Tuzcu, 2019). TÜİK tarafından paylaşılan İstatistiklerle Çocuk verileri incelendiğinde, çocuk nüfus (0-17 yaş) oranındaki düşüş net olarak görül-

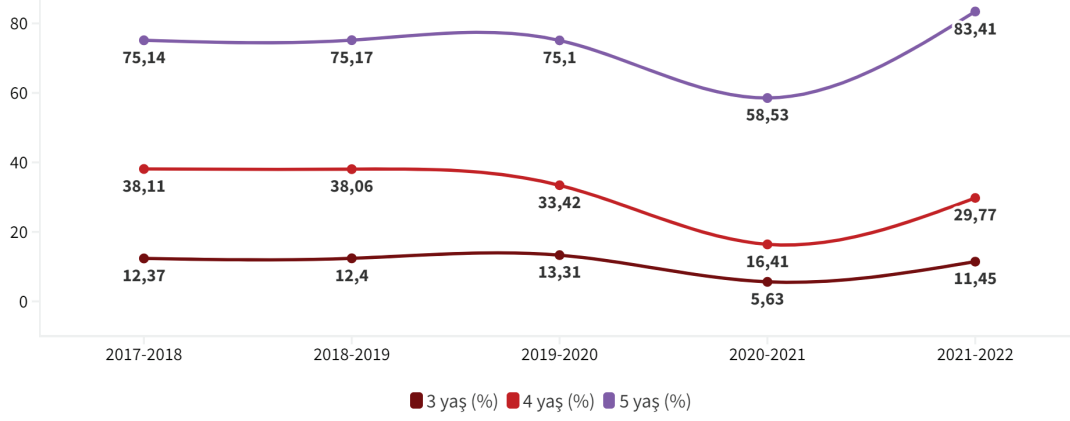
mektedir: 2016'da %28,7 olan çocuk nüfusu (TÜİK, 2016), 2022'de %26,5 olarak kaydedilmiştir (TÜİK, 2022). Bu da hedeflerin erişilebilir olmasını sağlayacak etkenlerden biridir. Hizmet verilmesi hedeflenen toplam çocuk nüfusunun artış göstermese de OÖE'de erişilebilirliğin hala hedeflenen düzeyde olmaması ve fırsat eşitliğinin sağlanamaması gibi sorunlar sürmektedir. OÖE hizmetleri kapsamında incelenmesi gereken bir diğer husus da OÖE'de okullaşma oranlarıdır.

Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranları

Şekil 3 incelendiğinde okullaşma oranlarında 3 ve 4 yaş için belirgin bir değişiklikten söz etmek güçtür. OECD ülkelerinin genelindeki OÖE okullaşma oranının oldukça gerisinde olduğumuz bilinmektedir. 2020'de Türkiye'deki 3-5 yaşındaki çocukların %41'i erken çocukluk eğitim programlarına kayıtlıken bu oran OECD ülkelerinde ortalama %83'tür. OECD ülkelerinin resmi ilköğretime başlama yaşından bir önceki yılda okullaşma oranları Şekil 4'te sunulmuştur. 2020 yılı verilerine

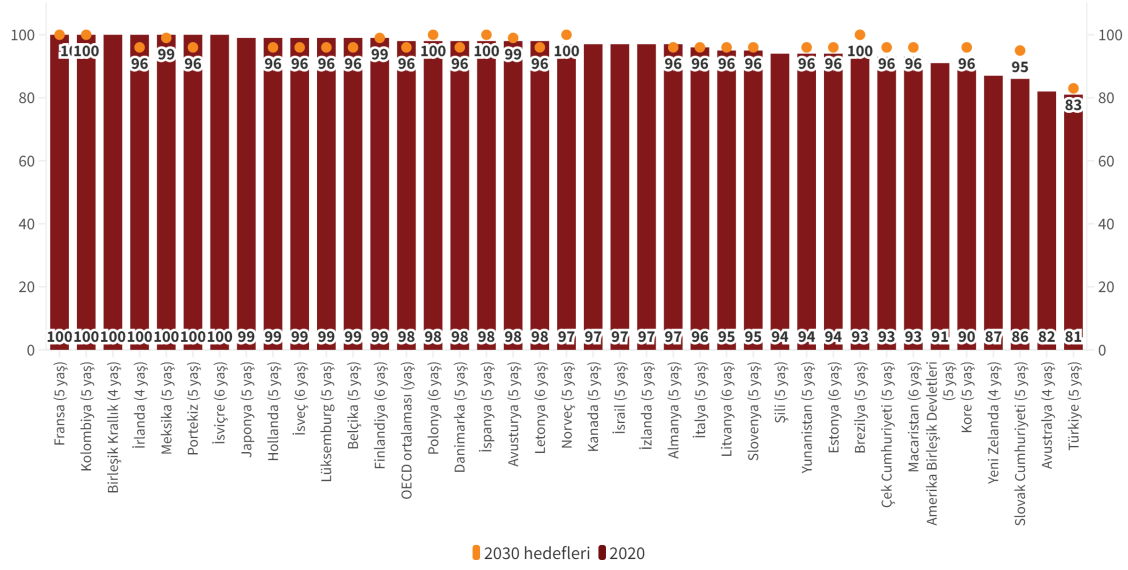
İLKE POLİTİKA NOTU

Türkiye'de Zorunlu Eğitimde Dönüşüm: 5 Yaşın Zorunlu Eğitim Kapsamına Alınması

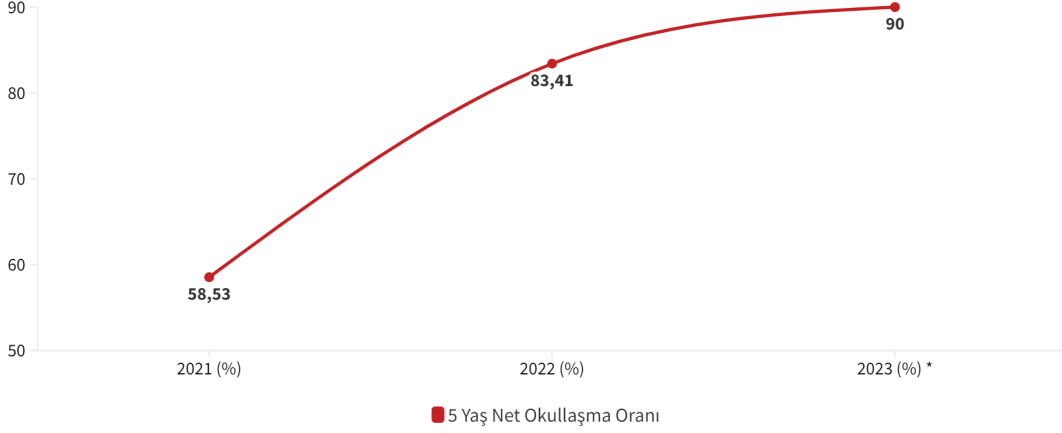
Şekil3. Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranlarının Eğitim Öğretim Yılına ve Yaşa Göre Dağılımı (% , 2017-2022)

Kaynak: MEB, 2017/'18-2021/'22.

Şekil4. Resmi ilköğretimden Önceki Yılda Okullaşma Oranlarının OECD Ülkelerine Göre Dağılımı (% , 2020)

Kaynak: OECD, 2022.

Şekil 5. 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı 5 Yaş Net Okullaşma Oranı Performans Göstergesi ve 2023 Hedefi (% , 2023)

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2022.

*2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı’nda 5 yaş için hedef okullaşma oranı %90 olarak belirlenmiştir.

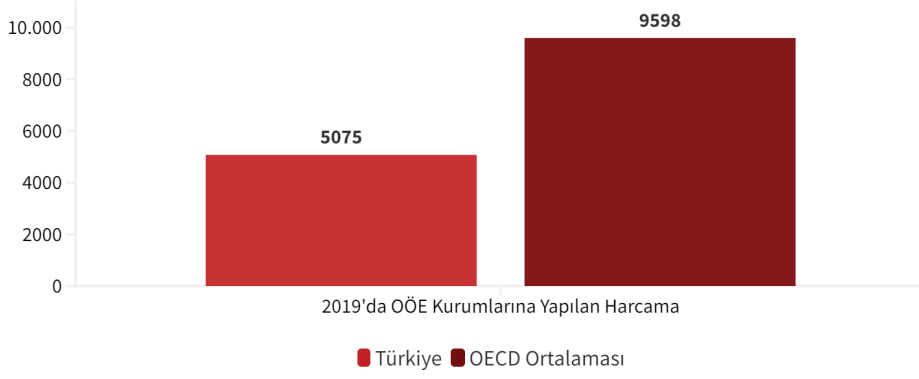
göre Türkiye’de ilkokul öncesi olan 5 yaşta okullaşmanın OECD ülkelerinin çok gerisinde olduğu görülmektedir (OECD, 2022). Bununla birlikte Şekil 3’te 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 5 yaşta umut verici bir artış olduğu görülmektedir.

Okullaşma oranlarındaki düşüklüğün kurum sayısının yetersizliği, ebeveynlerin OÖE’nin önemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, kadınların istihdam oranlarının düşük olması ve OÖE maliyetinin yüksek olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (OECD, 2022). 5 yaşta okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında paylaşılan performans göstergesi Şekil 5’te sunulmuştur.

Okul Öncesi Eğitime Yapılan Harcama

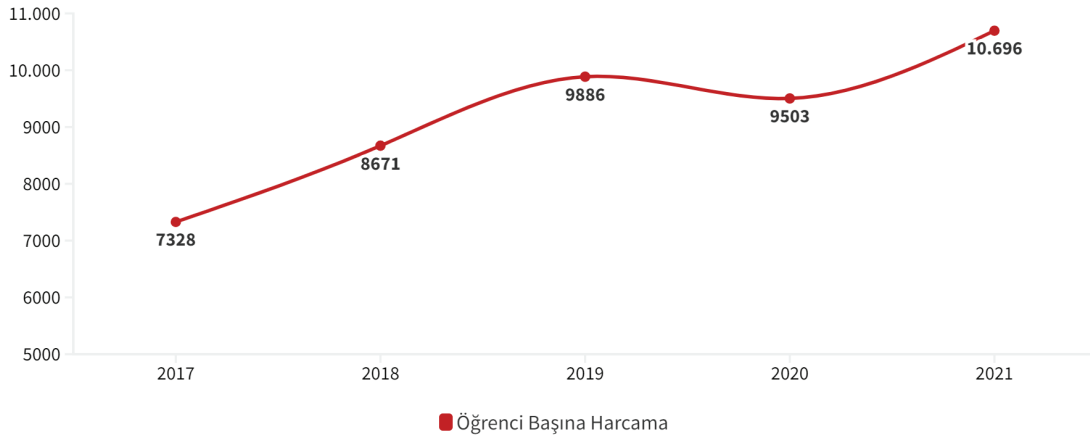
Bir çocuğun öğrenim sürecinde ihtiyaç duyacağı kaynağın tespit edilmesi oldukça güçtür. Ancak öğrenci başına yapılan harcamaların istatistiki verilerinin diğer ülkelerle kıyaslanarak incelenmesi hem Türkiye’nin konumunu belirlemekte hem de atılacak adımlara karar vermekte faydalı olabilir (TEDMEM, 2022).

2019’da Türkiye’de OÖE için yapılan harcama 5075 ABD dolarıyken OECD ülkeleri genelinde ortalama 9598 ABD dolarıdır. Bu harcama'nın %19’u özel kaynaklar tarafından finanse edilmiştir (OECD, 2022). Şekil 6’da sunulduğu gibi öğrenci başına yapılan eğitim har-

Şekil 6. Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Yapılan Harcamanın OECD Ülkelerinin Ortalamasıyla Karşılaştırılması (\$, 2019)

Kaynak: OECD, 2022.

Şekil 7. Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Kademesinde Öğrenci Başına Yapılan Eğitim Harcamasının Yıllara Göre Dağılımı (TL, 2017-2021)

Kaynak: TÜİK, 2017-2021.

camalarının da artmadığı görülmektedir. 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması, bu esnada 3 ve 4 yaş için de nitelikli OÖE hizmeti sunularak okullaşma oranlarının yükseltilmeye çalışılması karşısında yapılan harcama miktarının iyileştirilmesi gerektiği açıktır.

Ülkemizde OÖE okullaşma oranı, okul, derslik, öğretmen ve eğitime katılan öğrenci

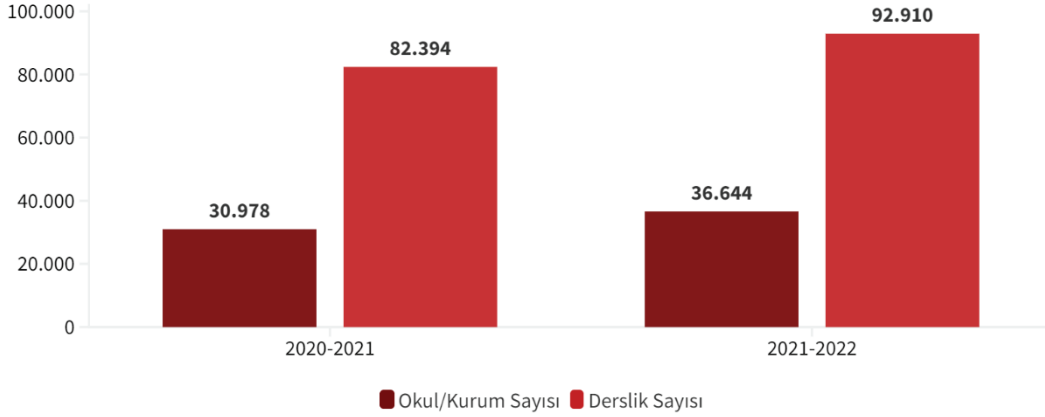
sayıları artmış olsa da öğrenci başına yapılan harcama miktarında kayda değer bir artış yaşanmamıştır. Şekil 7’de harcama miktarının TL olarak nispeten artmış olduğu görülse de enflasyon oranları dikkate alınarak değerlendirildiğinde öğrenci başına yapılan harcama miktarının azaldığı çıkarımı yapılabilir.

5 Yaşın Zorunlu Eğitim Kapsamına Alınması Hedefine Yönelik Atılan Adımlar

Millî Eğitim İstatistikleri belgeleri doğrultusunda yapılan hesaplamalara göre -2020-2021 eğitim-öğretim yılından 2022 Haziran ayına kadarki derslik sayısı ve okul/kurum sayısındaki veriler Şekil 8’de verilmiştir. 10.516 yeni dersliğin ve 5.666 yeni okul/kurumun OÖE hizmetine açıldığı görülmektedir. Açılacak anaokulu hedef sayısına ulaşılmasının muhtemel olduğu görülürken açılacak anasınıfı hedef sayısına ulaşılması için yaklaşık 30 bin anasınıfının daha açılması gerekmektedir. Gelişmelerin bu ivmeyle devam etmesi

2023’ün ilerleyen aylarında yeni anasınıfı hedefine ulaşılmasını sağlayabilir.

OÖE için devrim niteliği taşıyan bir diğer gelişme Bakan Özer tarafından Mayıs 2023’te duyurulmuştur. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında OÖE ücretlerinin 3, 4 ve 5 yaş için olmak üzere tamamen kaldırılacağı bilgisi paylaşılmıştır. Yemek, temizlik ve/ya yardımcı personel desteği gibi nedenlerle dahi ücret ödenmesinin söz konusu olmadığı bildirilmiştir (MEB, Mayıs 2023). Ülkemiz için oldukça güncel ve umut verici bu kararın özellikle 3 ve 4 yaşta okullaşma oranlarının artışına ivme kazandıracağı öngörülmektedir. Bu gelişmelerin 2022-2023 eğitim-öğretim yılı sonlanırken Millî Eğitim İstatistikleri belgesine, TÜİK ve OECD istatistiklerine yansımaları beklenmektedir.

Şekil 8. 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılından İtibaren 2022 Haziran Ayına Kadar Açılan Okul/Kurum ve Derslik Sayılarındaki Artış Miktarlarının Dağılımı

Kaynak: MEB, 2020/’21-2021/’22.

Sonuç

Türkiye’de 3, 4 ve 5 yaş için okullaşma oranları son yıllarda artmış olsa da istenilen düzeyde değildir. Okul öncesi dönemdeki çocuk nüfusunun eğitim ihtiyacını karşılamak için yeterli sayıda okul, sınıf, öğretmen ve finans kaynaklarına sahip olmadığımız bir gerçektir (bkz. Şekil 1, Şekil 6 ve Şekil 7). Bununla birlikte son yıllarda OÖE’nin yaygınlaştırılması için atılan adımlar olumlu sonuçlar vermiştir. Özellikle 2021-2022 eğitim-öğretim yılından itibaren birçok okul ve sınıf açılmıştır. Coğrafi olarak dezavantajlı bölgelerde yaşayan çocukların ulaşım sorunlarına yönelik çözümler üretilmiş ve kararlar alınmıştır. 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması da hedefler arasındadır.

Okul öncesinde 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması bazı açılardan gerekli görülmektedir. Örneğin risk altındaki çocuklara fırsat eşitliği sağlanması, sonraki eğitim kademelerindeki müdahalelere kıyasla daha ekonomik olan erken müdahale etkisini sunması, yapılan yatırımların ve harcamaların sonraki eğitim kademelerine kıyasla daha yüksek getirili olması ve çocukların doğal ihtiyaçları olan sosyalleşme ortamını sunması bakımlarından gereklidir (Ayyıldız ve Bilici-Albayrak, 2020). Ayrıca dezavantajlı gruplarda çocukların OÖE’ye katılmaları hem kendileri hem de aileleri için koruyucu bir faktör niteliği taşımaktadır. Bu çocukların OÖE’ye katılmamaları ve zorunlu eğitim süreci olan ilkokula eşitsizliği deneyimleyerek başlamaları, sosyal adaletsizliği içselleştirmelerine neden olabilmektedir (Özbaş, 2018).

OÖE’nin yaygınlaştırılması çalışan annelerin işe dönmeleri için de önem arz etmektedir. Ülkemizde kadın istihdamında son

yıllarda artış yaşanmaktadır (Maliye Bakanlığı, 2018). Bu bakımdan OÖE kadınların iş dünyasına katılımlarıyla doğru orantılı bir ihtiyaçtır (Ulus ve Çetin, 2022). Ancak ülkemizde çalışmayan kadın nüfusunun da fazla olması ve evde çocuğun bakımını üstlenecek bir yetişkinin varlığı OÖE’nin gerekli olmadığı düşüncesinin oluşmasına neden olmaktadır.

OÖE’in zorunluluğunu gerektiren bir diğer unsur da okul öncesi yaşta teknoloji kullanımının artışıdır. Dijital aygıt kullanımının çok erken yaşlarda da oldukça yaygın olması, ekrana fazla maruz kalan çocuk sayısının giderek artması (Nikken ve Schols, 2015; Oswald vd., 2020) ve özellikle kentlerdeki günümüz çocuklarının doğallıkla sosyalleşebilecekleri güvenli ortamların azlığı da OÖE hizmetinin en azından 5 yaş için zorunlu eğitim kapsamına alınmasını gerekli kılmaktadır.

OÖE’nin öneminin ve etkisinin eğitim paydaşlarınca ve ailelerce gereğince anlaşılmamış olması, eğitimin ücretli olması, özellikle kırsal ve ulaşım güçlüğü olan kesimlerde yeterli okul, sınıf ve öğretmenin bulunmaması hususları 5 yaşın zorunlu OÖE kapsamına alınmasının güçlükleri arasındadır (Ayyıldız ve Bilici-Albayrak, 2020). Bir diğer güçlük ise fiziki düzenlemeler ve insan kaynağı noktasında ortaya çıkmaktadır. 2020 yılında yapılan bir araştırmada OÖE’nin zorunlu eğitim kapsamına alınmasının öğrenme ortamlarının fiziksel olarak düzenlenmesinde, finansal kaynak ile alt yapı sağlanmasında güçlüklerle ve yeni denetim birimlerinin sağlanmasıyla uzman personel sayısının artırılması gibi ihtiyaçlara neden olacağı öngörülere bulgular arasındadır (Kiz ve Sincar, 2020).

2023 yılı itibariyle okul/kurum ve derslik sayıları artırılmış, 5 yaşta okullaşma oranları yükseltilmiş, coğrafi olarak dezavantajlı bölgelerde sınıf açılması için gereken öğrenci sayısı düşürülmüş ve en önemlisi 2023-2024 eğitim-öğretim yılında eğitim ücretinin kaldırılacağı bilgisi paylaşılmıştır. Süreç güncel derslik sayısı ile orantılı olarak öğretmen ve yardımcı personel istihdamının gerçekleştirilmesi, öğrenme ortamlarının fiziksel ve eğitimsel bakımından iyileştirilmesi, aile özelinde toplumun genelinin OÖE'nin önemine ilişkin farkındalığının artırılması hedefleriyle devam ettirilmelidir. Tüm bu hedeflere erişebilmek için gereken finansal kaynağın sağlanması da karşılaşılabilecek güçlüklerdendir.

Çocuk ve genç nüfus miktarı dikkate alındığında Türkiye'de nitelikli bir OÖE hizmetinin yaygınlaştırılması, uzun vadede hem bireylerin iyi oluşları hem de topluma ekonomik, politik katkıları ve nitelikli insan gücü sağlayacak olması bakımından getirisi yüksek bir yatırımdır (Ulus ve Çetin, 2022). OÖE'nin zorunlu eğitim kapsamına alınmasının birçok avantaj sağlayacağı ancak ele alınması gereken sorunları da beraberinde getireceği alanyazında da ifade edilmektedir (Kiz ve Sincar, 2020; Yıldız ve Akbaba, 2013). OÖE'nin 5 yaş için zorunlu eğitim kapsamına alınması, bu yaş grubu için yaygınlaştırma kaygısını giderirken yapılması gereken harcamalar, tesis edilmesi gereken alt yapılar doğacaktır. Bu hususta bu çalışmanın politika yapıcılara ve eğitimin tüm paydaşlarına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

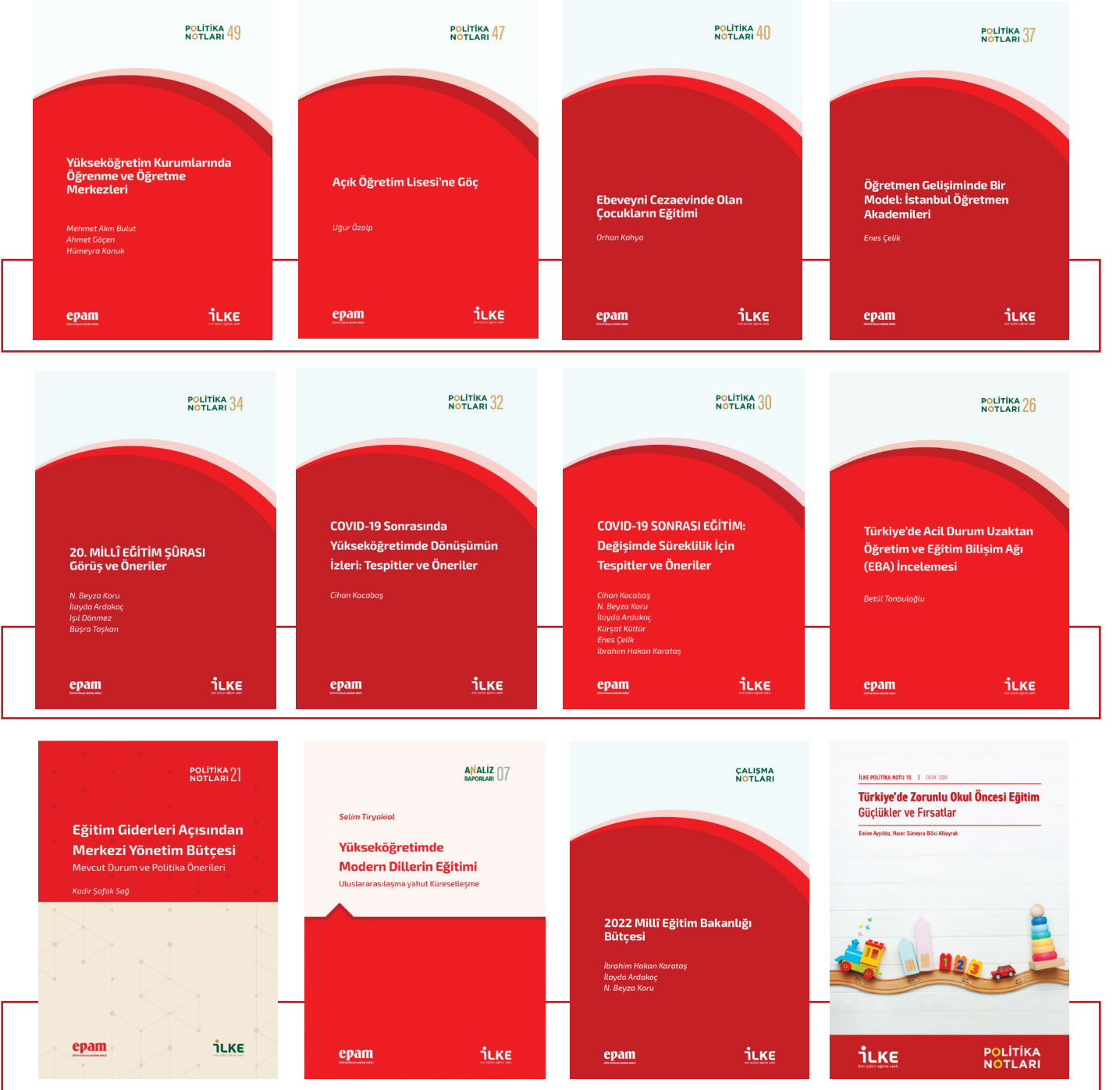
Öneriler

- OÖE’ye verilen önemin yıllar içinde arttığını ancak yeterli düzeyde olmadığını söyleyebiliriz. Öncelikle ailelerin, sonra okul yöneticilerinin ve toplumun genelinin OÖE’ye bakış açılarının bilimsel verilere dayalı bir düzleme yükseltilebilmesi için farkındalık çalışmalarının artırılması, çeşitlendirilmesi, yerelleştirilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınmasına yönelik atılan adımların 3 ve 4 yaş-taki okullaşma oranlarının artırılmasına yönelik sarf edilecek kaynakları etkilememesine dikkat edilmelidir. Bütçenin taksimatında, okullarda açılacak anasınıflı sayılarında ve öğretmen atama kontenjanlarında 5 yaşın %100 okullaşmasına yönelik planlamalar yapılırken 3 ve 4 yaş grubu çocukların da eğitime katılımlarının desteklenmesi ve kolaylaştırılması hususlarına dikkat edilmelidir.
- Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı 4-6 yaş kursları, belediyelerce açılan kreşleri, derneklerce açılan kreşleri kapsayan toplum temelli kurumların artan sayıda çocuğa hizmet verdiği görülmektedir. Dolayısıyla ilgili kurumlarda uygulanan okul öncesi eğitim müfredatlarının incelenmesi, istihdam edilen öğretmenlerin pedagojik yeterliliklerinin kontrol edilmesi, yürütülen eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenli olarak denetlenmesi ve raporlaştırılarak kamuyla paylaşılması önerilmektedir.
- Eğitim için harcanan miktarın, bir ülkenin eğitime verdiği değerin göstergesi olduğu ifade edilebilir. OÖE’ye ayrılan bütçenin öğrenci başına düşen harcamalar dikkate alınarak belirlenmesi gerekir.
- Risk altındaki çocukların OÖE’ye erişimlerine öncelik verilmesi, dezavantajlı bölge ve ailelerden gelen çocukların eğitime katılamama nedenlerinin çözümlenmesi ve giderilmesine yönelik çalışmaların yapılmalıdır. Bu çocukların OÖE’ye erişimleri için gerekli projeler geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalı, fiziksel imkanlar sağlanmalı ve gerekli insan kaynağı oluşturulmalıdır.
- Nicelikle beraber OÖE’nin niteliğinin de iyileştirilmesi gerekmektedir. Öğretmen istihdamında öncelikle okul öncesi öğretmenliği lisans mezunlarına yer verilmelidir. Bununla birlikte öğrenme ortamlarının iyileştirilmesi önerilmektedir. Temel donatı mobilya ve malzemelerinin temin edilmesine ek olarak iç mekânın aydınlık, havadar, temiz ve estetik olması, dış mekânın aktif oyun temelli deneyimlere uygun zeminli, yeşil alan içeren, güvenli bir bahçeye sahip olması eğitimin niteliğini artıracak unsurlardır.

Kaynakça

- Anderson, L. M., Shinn, C., Fullilove, M. T., Scrimshaw, S. C., Fielding, J. E., Normand, J., & Carande-Kulis, V. G. (2003). The effectiveness of early childhood development programs. *American Journal of Preventive Medicine*, 24(3), 32–46. doi:10.1016/s4-00655(02)3797-0749
- Ansari, A., Pianta, R. C., Whittaker, J. V., Vitiello, V. E., & Ruzek, E. A. (2019). Starting early: The benefits of attending early childhood education programs at age 3. *American Educational Research Journal*, 000283121881773. doi:10.0002831218817737/.3102
- Ayyıldız, E. ve Bilici-Albayrak, H. S. (2020). *Türkiye’de zorunlu okul öncesi eğitim: Güçlükler ve fırsatlar*, (Politika Notu: 2020/15). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. doi:10.26414/pn015.
- Bakkaloğlu, H., Yılmaz, B., Altun Könez, N., & Yalçın, G. (2018). Türkiye’de okul öncesi kaynaştırma konusunda yapılan araştırmalar bize neler söylüyor? *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 119-150. doi:10.17679/inuefd.302031.
- Bakken, L., Brown, N., & Downing, B. (2017). Early childhood education: The long-term benefits. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(2), 255–269. doi:02568543.2016.1273/10.1080
- Bredenkamp, S. (2015). *Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Gorey, K. M. (2001). Early childhood education: A meta-analytic affirmation of the short- and long-term benefits of educational opportunity. *School Psychology Quarterly*, 16(1), 9–30. doi:10.1521/scpq.16.1.9.19163
- Jaganath, D., Khatry, S. K., Murray-Kolb, L. E., LeClerq, S. C., & Christian, P. (2015). The role of pre-primary classes on school-age cognition in rural Nepal. *The Journal of Pediatrics*, 166(3), 717–722. doi:10.1016/j.jpeds.2014.11.03
- Kiz, S. & Sincar, M. (2020). Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamında değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 10-31.
- Kumar, V. & Giri, R. (2019). Importance of pre-school education. *International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET)*, 6(7), 1429-1432.
- Lake, A., & Chan, M. (2015). Putting science into practice for early child development. *The Lancet*, 385(9980), 1816–1817. doi:10.1016/s9-61680(14)6736-0140
- Maliye Bakanlığı. (2018). *Yıllık ekonomik rapor*. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Y_Il_k-Ekonomik-Rapor-2018.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2021). *20. Millî eğitim şurası*, TTKB. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-mill-egitim-sralari/icerik/328> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2017/’18). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 18/2017*. 29 Nisan 2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/06123056_meb_istatistikleri_organ_egitim_2017_2018.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2018/’19). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 19/2018*. 29 Nisan 2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_organ_egitim_2018_2019.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2019/’20). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 20/2019*. 29 Nisan 2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/04144812_meb_istatistikleri_organ_egitim_2019_2020.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2020/’21). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 21/2020*. 29 Nisan 2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_organ_egitim_2020_2021.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2021/’22). *Millî eğitim istatistikleri örgün eğitim 22/2021*. 29 Nisan 2023 tarihinde https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_09/15142558_meb_istatistikleri_organ_egitim_2021_2022.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2023, Ocak). *Türkiye yüzyılı eğitim yüzyılı olacak*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/turkiye-yuz-yili-egitimin-yuzyili-olacak/haber/28682/tr> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2023, Mayıs). *Bakan Özer Türkiye’nin okul öncesi eğitimde ulaştığı hedefleri paylaştı*. 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.meb.gov.tr/bakan-ozer-turkiyenin-okul-oncesi-egitimde-ulastigi-hedefleri-paylasti/haber/29876/tr> adresinden erişilmiştir.
- Nikken, P., & Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423– 3435. doi:10.1007/s10826-015-0144-4.

- OECD. (2022). *Education at a glance 2022: OECD indicators*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>.
- Oswald, T. K., Rumbold, A. R., Kedzior, S. G. E., & Moore, V. M. (2020). Psychological impacts of “screen time” and “green time” for children and adolescents: A systematic scoping review. *Plos One*, 15(9).
- Özbaş, M. (2018). Dezavantajlı sosyolojik tabakalarda zorunlu eğitim sürecini etkileyen değişkenler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1143-1154. doi:10.24106/kefdergi.434262
- Özer, M., Gençoğlu, C., & Suna, H. E. (2020). Türkiye’de eğitimde eşitsizlikleri azaltmak için uygulanan politikalar. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 294-312.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). *2023 yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/yillik-programlar/> adresinden erişilmiştir.
- TEDMEM. (2022). *Bir bakışta eğitim 2022: Türkiye üzerine değerlendirme ve öneriler*. Türkiye Eğitim Derneği. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://tedmem.org/mem-notlari/degerlendirme/bir-bakista-egitim-2022> adresinden erişilmiştir.
- Tuzcu, G. (2019). Türkiye’de okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma çabaları ve maliyeti (2002-1990 dönemi). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 88-106. doi:10.9779/pauefd.472366
- TÜİK. (2016). *İstatistiklerle çocuk, 2016*. 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2016-24645#:~:text=%C3%87ocuk%20n%C3%BCfusun%20toplam%20n%C3%BCfus%20i%C3%A7indeki,oran%C4%B1na%20sahip%2096.%20%C3%BClke%20oldu> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK. (2017). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2017*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Education-Expenditure-Statistics-2017-27600#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20e%C4%9Fitim%20harcamalar%C4%B1%202017,16%2C1%20ile%20okul%C3%B6ncesi%20oldu> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK. (2018). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2018*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Education-Expenditure-Statistics-2018-30588#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=T%C3%BCrkiye'de%20e%C4%9Fitim%20harcamalar%C4%B1%202018,24%2C3%20ile%20orta%C3%B6%C4%9F-retim%20oldu> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK. (2019). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2019*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Education-Expenditure-Statistics-2019-33670> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK. (2020). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2020*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Education-Expenditure-Statistics-2020-37199> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK. (2021). *Eğitim harcamaları istatistikleri, 2021*. 29 Nisan 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamaları-Istatistikleri-2021-45553> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK. (2022). *İstatistiklerle çocuk, 2022*. 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2022-49674#:~:text=ADNKS%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na%20g%C3%B6re%202022%20y%C4%B1l%C4%B1nda%2022%20milyon%20578%20bin%20378,4%20bin%20219%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC> adresinden erişilmiştir.
- Türkkaş-Anasız, B., Ekinci, C. E. & Anasız, B. Y. (2018). Okul öncesi eğitime katılımın daha sonraki yıllardaki akademik başarıya etkisi: Teog sınavları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 154-173. doi:10.17679/inuefd.374051.
- Ulus, L. & Çetin, M. (2022). Türkiye’de okul öncesi eğitim politikaları ve yeni politika önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, (107), 129-165. doi:10.36484/liberal.1079594
- Yazar, A. & Köse, E. (2014). Okul öncesi eğitim programlarının ilkökula hazırlık açısından etkililiğinin birinci sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (28), 119-136.
- Yıldız, S. & Akbaba, A. (2013). Okul öncesi eğitiminin zorunlu eğitim kapsamına alınmasına ilişkin alanda görevli öğretmen ve yönetici görüşleri. *Turkish Studies*, 8(13), 1743-1773.

Okul öncesi eğitim çocukların gelişim alanlarının desteklenmesi, ilkokula ve akademik hayata hazırlanmaları, sosyalleşmeleri, yaşamlarındaki risk faktörlerine karşı koruyucu etken olması ve varsa özel eğitim ihtiyaçlarının tespit edilerek yönlendirilmeleri bakımlarından önemlidir. Ülkemizde okul öncesi eğitime katılım oranları henüz hedeflenen düzeyde değildir. Kurum sayısının yetersiz olması, eğitimin ücretli olması, coğrafi olarak dezavantajlı bölgelerdeki ulaşım sorunları, toplumun genelinin ve özellikle ailelerin okul öncesi eğitime bakış açıları, Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında olmayan okul öncesi eğitime katılım oranlarının düşük olmasının nedenleri arasındadır. Okul öncesi kademesinde okullaşma oranlarının artırılması, 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınmasını gerekli hale getirmektedir. 5 yaşın zorunlu eğitime dahil edilmesi avantajları ve olumlu etkilerinin yanı sıra bazı dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Bu politika notu, Türkiye’de okul öncesi eğitimin mevcut durumunu istatistiksel veriler eşliğinde ortaya koymayı, 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınmasına ilişkin öngörülerini, avantajları ve dezavantajları literatür ışığında tartışmayı ve önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.